

ABD-IRAK İLİŞKİLERİNDE İRAN VE ABD ASKERLERİNİN GELECEĞİ MESELELERİ

SALİH BERKE ŞENDAĞ

Araştırma Asistanı ORSAM

“

Gerek Donald Trump döneminde ABD'nin tehdit algısını Ortadoğu'dan Uzakdoğu'ya çevirmesi gerekse 2018 Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde ABD'nin artık terörle mücadele yerine büyük güç ve devletlerarası stratejik rekabete odaklanacağını vurgulanması, IŞİD sonrası dönemde Irak'ın ABD dış politikasındaki bu özel konumunu koruyup koruyamayacağı sorusunu beraberinde getirmektedir.

”

Irak; İran-İrak Savaşı, Körfez Savaşı, 11 Eylül saldırıları, 2003 işgali gibi terörle mücadelede demokrasi tahsisine birçok ayrı bağlamda ve uzun bir dönem boyunca ABD'nin

Ortadoğu politikasında merkezi bir yer edinmiştir. Ancak gerek Donald Trump döneminde ABD'nin tehdit algısını Ortadoğu'dan Uzakdoğu'ya çevirmesi gerekse 2018 Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde ABD'nin artık terörle mücadele yerine büyük güç ve devletlerarası stratejik rekabete odaklanacağını vurgulanması, IŞİD sonrası dönemde Irak'ın ABD dış politikasındaki bu özel konumunu koruyup koruyamayacağı sorusunu beraberinde getirmektedir.

Beyaz Saray'dan Pentagon'a, Kongre'den Dışişleri Bakanlığına ABD'de dış politika yapımında rol alan ve zaman zaman birbirlerini çelişkide bırakan aktörlerin çeşitliliğine rağmen Başkan Barack Obama'nın ikinci döneminden itibaren Amerikan dış politika aktörlerinin Irak'taki birinci önceliği IŞİD'i yok etmek ve IŞİD benzeri cihatçı grupların ülkede yeniden filizlenmesini engellemek olmuştur. 2011'de Başkan Obama dö-

neminde ülkeden büyük oranda çekilen ABD askerleri, 2014'te Irak hükümetinin Birleşmiş Milletlere (BM) çağrıda bulunarak örgüte karşı resmen yardım istemesiyle yine Obama döneminde IŞİD'e Karşı Uluslararası Koalisyon çatısı altında Irak'a geri dönmüştür. IŞİD tehdidi ciddi oranda azalsa da örgütün kalıntılarıyla mücadelenin devam ettiği Trump döneminde ise Irak giderek ABD-İran rekabeti ve İran'a maksimum baskı politikası üzerinden yorumlanmıştır. Öyle ki terörle mücadele devam ederken bu bağlamda ülkeye konuşlanmış ABD güçlerine karşı milis grupların düzenlediği roket saldırıları ve ABD'nin bu saldırılara misillemeleri, çoğu kez Irak-ABD ilişkilerinin güvenlik çerçevesine indirgenerek açıklanmasına sebep olmuştur.

TRUMP DÖNEMİ ABD-IRAK İLİŞKİLERİNDE İRAN MESELESİ

İran'la yapılan nükleer anlaşmanın kaldırılıp ambargo rejiminin daha ağır bir biçimde geri getirildiği Trump döneminde

Washington'ın, Irak'ın demokratikleşmesi, kurumsallaşması ve istikrara kavuşması gibi konularda önceki dönemlerde de Bağdat'a taahhüt ettiği desteği sürdürmesine rağmen bu dönemde Irak'la ilişkileri neredeyse ABD-İran rekabeti baskılamıştır. Böylesine bir tutumun ortaya çıkmasında Trump faktörünün yanı sıra kendisini ABD'ye karşı direniş (mukaveme) ekseninde tanımlayan ancak Irak resmî güvenlik parçasının da unsuru olan bazı milis grupların, IŞİD'in yenilgiye uğratılmasıyla odağını ülkedeki Amerikan askerî varlığına çevirmesi ve ABD Bağdat Büyükelçiliğinin yanı sıra Amerikan askerlerinin bulunduğu üsleri sık sık roket saldırılarıyla hedef alması kritik bir rol oynamıştır. Ancak Trump yönetimi, Irak hükümetini bilgilendirmeksizin IŞİD'le mücadele kapsamında Irak'a konuşlandırıldığı savaş uçaklarıyla bu saldırılara karşılık vermeyi tercih etmiş ve bu durum, Irak'ta ABD tek taraflılığı sorununu ortaya çıkarmıştır.

“

Trump döneminde Irak, ABD-İran rekabetinin bir sahası hâline gelmekle beraber hem Trump yönetimi hem de milis gruplar bu süreçte birbirilerine karşı düzenledikleri saldırılarla Irak'ın egemenliğini tekrar tekrar çığnemiştir.

”

Bunun en önemli örnekleri olan Aralık 2019'daki Ketaib Hizbullah hedeflerine yönelik saldırılar ve Bağdat Büyükelçiliğine saldırı girişiminin ardından gerçekleştirilen 3 Ocak 2020'deki Kasım Süleymani ve Ebu Mehdi el-Mühendis suikastı, Trump'ın milis gruplara ve İran'a karşı el yükseltmekten kaçınmadığını göstermiştir. Zira İran'ın Kasım Süleymani suikastına misilleme olarak ABD askerlerine ev sahipliği yapan Anbar'daki Ayn el-Esad Üssü'nü balistik füzelerle hedef alması 1979 elçilik krizinden beri iki ülkenin savaşın eşliğine geldiği yegâne an olmuştur.

Dolayısıyla Trump döneminde Irak, ABD-İran rekabetinin bir sahası hâline gelmekle beraber hem Trump yönetimi hem de milis gruplar bu süreçte birbirilerine karşı düzenledikleri saldırılarla Irak'ın egemenliğini tekrar tekrar çığnemiştir. Ancak 2018 Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde uluslararası statükoyu tehdit eden revizyonist güçlerle rekabete öncelik vereceğini açıklayan Trump dönemi ABD'sinin bu tutumu, ulusal güvenlik stratejisiyle çelişmemiştir zira Rusya ve Çin'in yanı sıra aynı planda İran'da bu tür bir devlet kategorisinde sınıflandırılmaktadır. Yani ABD, 2005 yılında terörist listesine aldığı Kasım Süleymani'ye suikast düzenleyerek hem teröre hem de İran'a karşı bir skor elde etmeyi amaçlamış, bu nedenle suikast ABD'nin güvenlik paradigmasındaki devamlılık ve değişimi aynı anda gözler önüne sermiştir.

JOE BIDEN'İN IRAK YAKLAŞIMINDAN İLK İZLENİMLER

İŞİD'le mücadele veya İran'ın ve vekil milis gruplarının ülkedeki tahakkümünün kırılması gibi Irak'ta ABD'yi bekleyen sorunların sürekliliğine rağmen bu problemlere karşı verilen refleksi, Biden ile öncülü Trump yönetimini birbirinden ayırmaktadır. Roket saldırıları nedeniyle Irak hükümetini İran'dan katbekat ağır ekonomik yaptırımlar ve Bağdat Büyükelçiliğini kapatmakla tehdit eden, saldırılara misliyle karşılık veren Trump yönetiminin aksine Joe Biden'ın Şubat 2021'deki Erbil Havalimanı saldırısına karşılık olarak yapılan Amerikan hava saldırısında İran'la ilintili milis gruplara orantılı bir karşılık vermeyi ve aksiyon almadan önce Irak'taki soruşturma sürecini beklemeyi tercih ettiği

görülmüştür. ABD'nin saldırıyı düzenleyen Ketaib Seyyid eş-Şuheda isimli milis grubu Irak'ın dışında, Suriye'de kümelendiği Elbu Kemal kırsalında vurması, Biden yönetiminin egemenlik hakkı tartışması kapsamında Irak hükümetini siyaseten zorda bırakabilecek bir hamleden kaçınmaya gayret ettiğini ortaya koymuştur. Ayrıca Irak güvenlik bürokrasisinin resmî bir parçası olan bir milis grubunu Suriye'de vurmak, bu grubun Iraklı kimliğinden ziyade İran'la iltisakını ortaya koymuştur. Yani Biden bir yandan bu tür milis gruplara taviz verilmeyeceğinin sinyalini verirken diğer yandan Trump dönemi Amerikan tek taraflılığından kaçınmaya özen göstermiştir.

Süleymani suikastı ile Biden'ın göreve başlamasının arasında geçen süre zarfında ABD, İŞİD'le mücadeledeki başarıyı, Iraklı güvenlik güçlerinin artan kapasitesini ve koronavirüs salgınına gerekçe göstererek Irak'taki sekiz üstün çekilmiş ve ülkedeki asker sayısını 5200 seviyesinden 2500'e indirmiştir.

Biden'ın başkanlığının ilk beş ayı itibarıyla ABD'nin Irak özelindeki dış politika hedeflerinin Trump dönemiyle büyük ölçüde devamlılık arz ettiği, ancak Süleymani suikastından beri ikili ilişkilerdeki en sıcak konu başlığının İŞİD'le mücadele kapsamında Irak'ta bulunan ABD askerlerinin ülkedeki geleceğinin teşkil ettiği öne sürülebilir. Süleymani suikastı ile Biden'ın gö-

reve başlamasının arasında geçen süre zarfında ABD, IŞİD'le mücadeledeki başarıyı, Iraklı güvenlik güçlerinin artan kapasitesini ve koronavirüs salgınını gerekçe göstererek Irak'taki sekiz üstün çekilmiş ve ülkedeki asker sayısını 5200 seviyesinden 2500'e indirmiştir. Böylelikle ABD, ülkedeki İran'la ilintili milis gruplara herhangi bir başarı sahiplenme şansı vermeden birliklerini daha güvenli bir konuma getirmiştir. Her ne kadar Başkan Biden'ın Ortadoğu'da ilk telefon görüşmesini gerçekleştirdiği liderin Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi olması ya da Beyaz Saray'daki yeni yönetimin onayladığı ilk hava saldırısının Iraklı bir milis gruba karşı gerçekleştirilmesi ABD-Irak ilişkilerinde bir gösterge olarak yorumlansa da bu gelişmeler Erbil saldırıları kapsamında konjonktürelidir.

IRAK'TAKİ ABD ASKERLERİNİN GELECEĞİ

1991'de Kuveyt'i işgalden kurtarmak için gerçekleştirilen Çöl Fırtınası Harekâtı'nın Saddam Hüseyin rejimini devirmeden sonlanmasının bir hata olduğu 2003 işgaline giden süreçte ABD'de bilhassa neo-muhafazakârlar tarafından sıkça dile getirilmiştir. 2003'te başlayan Irak'ın işgali nedeniyle yüz binlerce Amerikan askeri Irak'a konuşlanırken, Obama'nın seçim kampanyasındaki vaatlerine paralel olarak Aralık 2011'de son ABD askeri Irak'ı terk etmiş ve ABD-Irak ilişkilerinde yeni bir sayfa açılmıştır. Ancak Amerikan askerlerinin Iraklı güvenlik güçlerine sağladığı eğitim, rehberlik ve kapasite gelişimi gibi faaliyetlerin de 2011'de son bul-

ması, kurumsal bir yapı kazandıran Irak ordusunun 2014'te IŞİD'e karşı yaşadığı mağlubiyeti anlamlandırmadaki en önemli argümanlardan biri olmuştur. Bu bağlamda Beyaz Saray'daki ilk 150 gününü geride bırakan Biden yönetiminin, Afganistan'ın aksine Irak'taki Amerikan askerlerinin geleceği hakkında sessizliğini korumaya devam etmesi daha net bir şekilde okunmaktadır. Diğer bir ifadeyle tarihte Irak'tan iki kere asker çeken Washington'un, bu çekilmelerin ülkede yarattığı istenmeyen sonuçları göz önünde bulundurarak üçüncü bir çekilme için acele etmediği görülmektedir.

“

Başbakan Kazımi ülkedeki muharip ABD askerleriyle Irak güvenlik güçlerine eğitim, rehberlik ve danışmanlık faaliyetleri sunan ABD askerleri arasında bir ayrıma başvurmaktadır. Birinci gruptaki askerlerin çekilmesini arzulayan Kazımi, Iraklı güvenlik güçlerinin kapasite gelişimi için ikinci gruptaki askerlerin ülkedeki varlığından faydalanmak istemektedir.

”

Nasıl ki ABD Irak resmî güvenlik bürokrasisinin bir unsuru olan Haşdi Şaabi'nin içerisindeki İran'la ilintili kişi veya milis grupları hedef alırken Haşdi Şaabi'yi bütüncül olarak hedefe koymaktan kaçınıyorsa Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi de ülkedeki Amerikan askerleri konusunda benzer bir yaklaşım sergilemektedir. IŞİD'in tamamen yok edildiği ve ABD as-

kerlerinin ülkeden çekildiği durumda kendisini IŞİD'le mücadele ve ABD'ye karşı direniş üzerine bina eden milis grupların silah bulundurma sebebini kaybedeceğini daha önce birkaç kere ima eden Başbakan Kazımi, Irak'taki ABD askerî varlığı ile İran'la ilintili milis grupları birbirlerinin dışlayıcı olarak görmekte, yani iki gücün aynı anda Irak'ta bulunmasının taraflar arasındaki düşmanlığı ister istemez körüklediğini düşünmektedir. Bu noktada Başbakan Kazımi ülkedeki muharip ABD askerleriyle Irak güvenlik güçlerine eğitim, rehberlik ve danışmanlık faaliyetleri sunan ABD askerleri arasında bir ayrıma başvurmaktadır. Birinci gruptaki askerlerin çekilmesini arzulayan Kazımi, Iraklı güvenlik güçlerinin kapasite gelişimi için ikinci gruptaki askerlerin ülkedeki varlığından faydalanmak istemektedir.

Ancak Haşdi Şaabi içerisindeki İran'la ilintili milis grupların saldırılarının durması için kayıtsız şartsız ülkedeki tüm Amerikan askerlerinin çekilmesini şart koşması ve ülkedeki Amerikan varlığını hedef alan roket saldırılarının önlenememesi, ABD-Irak ilişkilerindeki açmaz faktör olmaya devam edecektir. Bu nedenle Biden yönetimi ülkedeki birliklerinin güvenliği için Irak hükûmeti üzerindeki baskıyı arttırsa da bu baskının Trump dönemindeki gibi sert yaptırım tehditlerine evrilmesi an itibarıyla olası gözükmemektedir. Sonuç olarak, Irak-ABD ilişkilerindeki İran faktörü ve ABD askerlerinin durumu hâlen belirsizliğini sürdüren iki önemli mesele olarak devam etmektedir. ■